

grund av sina egenskaper medför särskild risk för skada på person eller egendom" kan förbjudas att fortsätta därmed.

Till utveckling av sin talan anförde KO bl. a.

Hansson bedriver under firma Låskonsult, N. Hansson, handel med lås och annan näringsverksamhet inom låsområdet. Han saluhåller en s. k. dyrkpistol med beteckningen PG 23. Pistolen är avsedd att begagnas som dyrkverktyg för att öppna stiftcylinderlås. Pistolen är mekanisk och används genom att en på pistolens framstycke fastsatt fem cm lång metalltunga förs in i låsets nyckelkanal. Genom upprepade tryckningar på pistolens avtryckare samtidigt med en måttlig belastning av låsets cylinderkärna i sidled upphakas låsets fjäderbelastade överstift, varefter låsets cylinderkärna så småningom frigörs och kan vridas om. Dyrkpistolen kan beställas per postorder till ett pris av 380 kr. inkl. moms och frakt. Under februari och mars 1978 har en omfattande annonsering av dyrkpistolen skett i dagspressen. Dyrkpistolen har också marknadsförts genom reklam som distribuerats såsom masskorsband till bl. a. bensinstationer. Den har anmälts till konsumentverket av bl. a. rikspolisstyrelsen som uttryckt oro för att en okontrollerad spridning av pistolen kan leda till en ökning av antalet inbrott i bostäder och bilar med stora skadeverkningar som följd. Enligt 4 § första stycket första punkten marknadsföringslagen kan marknadsdomstolen förbjuda näringsidkare att saluhålla en vara som på grund av sina egenskaper medför särskild risk för skada på person eller egendom. Av förarbetena till lagrummet framgår att lagstiftaren avsett att förhindra försäljningen av varor i fall där skaderisken anknyter till själva varans konstruktion eller egenskaper. Ett förbud får å andra sidan inte innebära ett alltför långtgående ingrepp. Det är därför angeläget att marknadsdomstolen genom sitt ställningstagande skapar klarhet om huruvida det finns möjlighet att ingripa gentemot den typ av skaderisk varom här är fråga. Av marknadsdomstolens avgörande i ärendet, KO ./ Carlo Palombo med firma Östgöta Partilager, beslut 11/1978, framgår att inte enbart varans konstruktion är av väsentlig betydelse vid bedömningen av skadebringande orsaker. Den av Hansson saluförda dyrkpistolen är ett synnerligen effektivt och lättmanövrerat verktyg för att öppna det övervägande antalet lås av stiftcylindertyp. Denna låstyp är vanligast förekommande på bl. a. ytterdörrar till bostäder och fritidshus. Stiftcylinderlås förekommer också som dörr- och rattlås på bilar. KO har erfarit att den aktuella dyrkpistolen kan användas även beträffande vissa kassaskåpslås. Enligt vad Hansson uppgett går 99 procent av alla lås att öppna med dyrkpistolen. Vad gäller innehav och försäljning av dyrkverktyg för uppdyrkning av lås är f. n. inga särskilda restriktioner uppställda. Att detta medför problem från säkerhetssynpunkt har uppmärksammats i det av låsutredningen år 1975 avgivna betänkandet "Konsumentskydd på låsområdet" (SOU 1975: 19). I betänkandet föreslog utredningen lagstiftning inom låsområdet. Enligt utredningens förslag skulle innehav och tillverkning av bl. a. dyrkpistoler förutsätta auktorisation eller särskilt tillstånd. Låsutredningens förslag har emellertid inte lett till lagstiftning. Mot bakgrund av det anförda är det enligt KO:s mening uppenbart att ett okontrollerat saluhållande av dyrkpistolen skapar en avsevärd risk för att pistolen kommer till användning som hjälpmedel vid inbrottsstöld. Ur allmänhetens synvinkel sett kan det inte ligga något intresse i att dyrkpistolen saluhålls

till andra än sådana näringsidkare som är seriöst verksamma inom läsbranschen. KO hävdar sålunda att den av Hansson saluhållna dyrkpistolen på grund av sina egenskaper och med hänsyn till den uppenbara faran för att pistolen kommer till användning i brottslig verksamhet måste anses medföra särskild risk för att enskilda kommer att drabbas av betydande egendomsskada. Från konsumentsynpunkt kan det följaktligen inte godtas att dyrkpistolen saluhålls till privatpersoner.

Företaget bestred KO:s talan.

I beslut den 27 juni 1978 ogillade marknadsdomstolen KO:s talan. Domstolen anförde bl. a.

De i 4 § marknadsföringslagen upptagna reglerna om produktsäkerhet har till uteslutande syfte att stärka konsumentens rättsställning. Närmare bestämt riktar sig reglerna mot den fara för konsumenten som kan ligga i att han förleds förvärva vara som är ofördelaktig ur synvinkeln av hans intresse; i 4 § första stycket första punkten är därvid fråga om vara som på grund av sina egenskaper medför särskild risk för skada på person eller egendom. Sistnämnda regel inriktar sig med andra ord på vara som i nu angivet hänseende visar sig ofördelaktig för förvärvaren själv eller någon annan inom hans intressesfär därför att den avviker från vad han skäligen kunnat förvänta sig av densamma. Med hänsyn till vad här sagts är regeln tillämplig exempelvis på trappstege av helt ostabil konstruktion, på bilbarnstol som är klart otillräcklig för syftet att vid bilolycka skydda barn i bilen (jfr beslut 10/1977) och vidare på leksak, t. ex. slangbåge, uppenbart ägnad att vålla kropps- eller egendomsskada vilken på ett eller annat sätt drabbar förvärvarens intressesfär (jfr beslut 11/1978). Alltjämt med hänsyn till vad ovan uttalats är regeln däremot inte tillämplig exempelvis på förskärare, stilet och yxa vilka visar sig ha normal skärpa i eggen; den egenskapen har förvärvaren just förväntat sig, och den står följaktligen inte i motsatsställning till hans intresse. Att förskäraren, stiletten och yxan kan brukas såsom livsfarliga vapen är ur synvinkeln av det konsumentintresse, som ifrågavarande regel vill främja, ett ovidkommande förhållande. Beträffande en dyrkpistol som den i ärendet aktuella kan om möjligt i än högre grad sägas att den faller utanför regelns tillämplighet. Fungerar pistolen på förväntat effektivt sätt, svarar den i likhet med förskäraren, stiletten och yxan mot intresset hos den förvärvande konsumenten, och därtill kommer i detta fall ytterligare att varan, om konsumenten eller annan skulle begagna den i illegalt syfte, inte i sig själv synes vålla skada utan endast möjliggör att skada uppstår genom ett därefter följande självständigt handlande.

På grund av vad sålunda upptagits finner marknadsdomstolen att KO:s i förevarande ärende väckta förbudsyrkande inte kan vinna bifall.

2.6 Skrivelser till regeringen från rikspolisstyrelsen och konsumentombudsmannen

Rikspolisstyrelsen och konsumentombudsmannen (KO) har i skrivelser till regeringen (justitiedepartementet respektive handelsdepartemen-

tet) den 4 juli 1978 och den 2 november 1978 berört den i avsnitt 2.5 beskrivna märknadsföringen och marknadsdomstolens beslut.

Rikspolisstyrelsen har anfört bl. a.

Dyrkpistolens konstruktion är inte ny och försäljning har skett under ett antal år genom två låsgrossistfirmor i Stockholm. Försäljningen har tillgått så att intresserade låssmeder hos någon av grossistfirmorna beställt en dyrkpistol och därefter har säljaren i varje särskilt fall gjort en bedömning av huruvida köparen varit tillräckligt pålitlig och etablerad inom låssmedsbranschen för att bära betros med innehav av en dyrkpistol. I tveksamma fall har säljarföretaget före försäljning inhämtat uppgifter om köparen. Anledningen till bedömningen och kontrollen i samband med försäljningen av dyrkpistolen har uppenbarligen varit medvetenheten om att dyrkpistolen kan användas i samband med inbrott och att det därför var av intresse att så långt möjligt undvika att dyrkpistoler kom i orätta händer.

Denna ordning synes ha fungerat tillfredsställande och något intresse från allmänhetens sida att få möjlighet att anskaffa dyrkpistol har inte kunnat förmärkas.

I och med annonserna i dagspressen om försäljning av dyrkpistolen till allmänheten kom en debatt till stånd. Sålunda ifrågasattes från olika håll det rimliga i att göra dyrkpistolen tillgänglig för allmänheten, vilket man menade kunde få till följd en ökad användning av dyrkpistolen i samband med inbrott och att detta skulle komma att direkt motverka de brottsförebyggande intressena. Vissa dagstidningar vägrade t. o. m. att ta in annons om försäljning av dyrkpistolen.

I den uppkomna situationen vände sig flera — bl. a. rikspolisstyrelsen — till konsumentverket med begäran om att konsumentombudsmannen skulle pröva huruvida försäljning av dyrkpistolen kunde anses stå i överensstämmelse med marknadsföringslagens bestämmelser. En sådan prövning ansågs angelägen främst ur brottsförebyggande synvinkel.

Otvivelaktigt innebär försäljning av dyrkpistol till allmänheten en ökad risk för att sådan skall komma till användning i samband med brott, främst inbrott i bostäder och bilar. Härtill kommer att det inte utan en mycket ingående teknisk undersökning av låset — som måste göras direkt efter det dyrkpistolen kommit till användning — kan fastställas huruvida dyrkpistol använts för att öppna låset och det hör till undantagen att det över huvud taget går att fastställa detta. De inbrott där det finns anledning misstänka att dyrkpistol kommit till användning redovisas oftast hos polisen inom begreppet "ingångsväg okänd". Hur stor del av de inbrott som redovisas med okänd ingångsväg som förövats med dyrkpistol går inte att fastställa.

En konsekvens av inbrotten med okänd ingångsväg är, att det för målsäganden är svårt att styrka att inbrott verkligen skett. I den mån dyrkpistol kommer till användning vid inbrott medverkar detta ostridigt till att försämrma målsägandens situation i försäkringsfrågan.

I samband med den annonskampanj som förekommit om dyrkpistoler och debatten i dagspressen — av vilken bl. a. framgått att man med dyrkpistol kan öppna lås utan att det blir några som helst märken — har man vid kriminalpolisen i Stockholm kunnat konstatera ett markant ökat antal inbrott med "okänd ingångsväg". Detta kan betyda att dyrkpistol kommit till användning i större utsträckning i samband med in-

brott än tidigare. Det kan även vara fråga om en ökad frekvens av försäkringsbedrägerier, dvs. att ett antal anmälningar om inbrott kommit till stånd för att man skall kunna göra anspråk gällande mot försäkringsbolag i medvetande om att inbrott kan förövas utan att det alltid kan konstateras hur gärningsmannen gått till väga.

Med hänsyn till de här relaterade förhållandena och då det inte finns något legitimt intresse att tillgodose genom att ge allmänheten möjlighet att anskaffa dyrkpistol anser rikspolisstyrelsen mycket tungt vägande skäl tala för att försäljning av dyrkpistol till allmänheten bör förbjudas.

Rikspolisstyrelsen hemställer härmed att frågan upptas till prövning och att om möjligt regler skapas som hindrar försäljning av dyrkpistol till annan än auktoriserad eller eljest väletablerad låssmed.

KO har anfört bl.a.

Genom nämnda beslut har klarlagts att det inte är möjligt att ingripa mot försäljningen av verktyget i fråga med stöd av marknadsföringslagen. Någon möjlighet till sådant ingripande med stöd av annan marknadsrättslig lagstiftning föreligger heller inte.

Mot denna bakgrund bör enligt konsumentverket/KO:s mening särskilda åtgärder övervägas i syfte att hindra att verktyg av här angivet slag saluhålls fritt på marknaden.

3 Låstyper och låskonstruktioner

Låsutredningen har lämnat en närmare redogörelse för olika låstyper och egenskaper hos låskonstruktioner. I det följande redogörs sammanfattningsvis för betänkandet i detta avseende. I huvudsak berörs dock här endast tillhållarlås och cylinderlås. Det bör understrykas att dyrkpistolen är avsedd endast för en viss typ av cylinderlås, nämligen stiftcylinderlås.

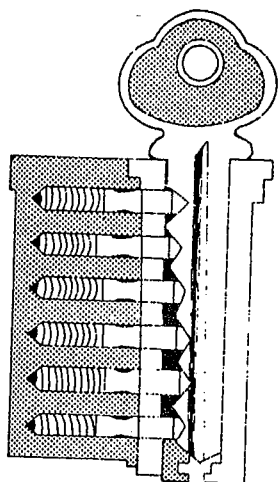
Med lås menas enligt svensk standard "regleringsanordning försedd med en eller flera kolvar varav minst en kolv manövreras med nyckel eller annan anordning".

Det finns många olika låstyper. Lås kan delas in efter spärrfunktion och efter låsens montering eller slutliga placering. Man skiljer i fråga om spärrfunktion mellan tillhållarlås och cylinderlås. Med avseende på montering delas lås in i instickslås, utanpåliggande lås, infällda lås och hänglås.

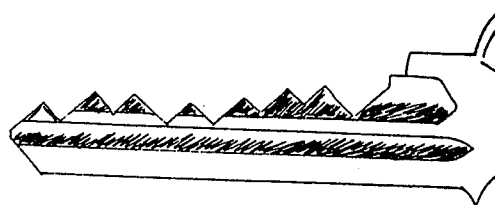
Tillhållarlåset har spärranordningar i form av tillhållare placerade inuti låskistan. Tillhållarna måste ställas in i visst läge för att regelkolven skall kunna förskjutas. Detta läge uppkommer när regelstiftet, som vanligtvis är fastnitat på kolvens förlängning inne i låset, kommer mitt för regelstiftkanalen i tillhållarna. Kolven förskjuts och tillhållarna ställs in då rätt nyckel förs in i låset och vrids om. När nyckeln tas ur låset förs tillhållarna åter i spärrläge av tillhållarfjädrarna.

Tillhållarlås finns i flera olika utföranden. Man skiljer å ena sidan mellan symmetriska och osymmetriska lås och å andra sidan mellan lås med olika antal tillhållare. Det finns lås med tre, fyra, fem, sju eller flera tillhållare. Högre antal tillhållare ger större möjligheter att variera nyckeln. Vid osymmetriska lås erhålls betydligt fler nyckelvariationer än vid symmetriska.

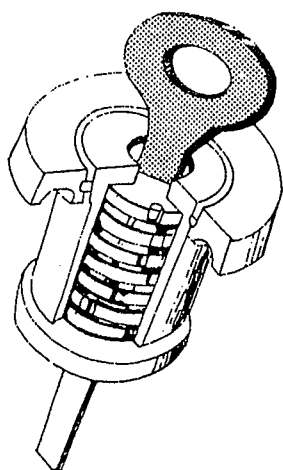
På dagens *cylinderlås* består låscylindern av en eller flera i ett hölje (cylinderhuset) placerade cylindriska kroppar (cylinderkärna eller cylindertrumma), vilka är vridbara i förhållande till höljet. Vridning är möjlig endast då ett antal i cylindern placerade rörliga spärrar (stift eller skivor) befinner sig i ett visst läge. Flera typer av cylinderlås finns. De spärrade organen är utförda på olika sätt. Två konstruktionsprinciper, stiftcylindrar och skivcylindrar, är vanligast (se figur). I det följande berörs endast stiftcylinderlåsets konstruktion.

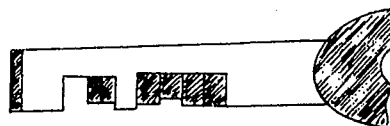
Stiftcylinder

Nyckel till stiftcylinderlås

Skivcylinder

Nyckel till skivcylinderlås